

Б.Р.Рузиев,

Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона
қўмитаси бош инспектор-эксперти**ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ОБЪЕКТЛАРИНИ ҲИМОЯ
ҚИЛИШДА “ПАРАЛЛЕЛЬ ИМПОРТ” МУАММОСИ**

Аннотация: ушбу мақола интеллектуал мулк объектларини ҳимоя қилиш ва “параллель импорт”нинг айрим муаммоларига бағишланган.

Калит сўзлар: интеллектуал мулк, божхона органлари, товар белгилари, мутлақ ҳуқуқ, ҳуқуқ эгаси, ваколатли вакил, ҳуқуқ, фуқаролик муомаласи, параллел импорт, халқаро шартнома, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, объект, ҳимоя, контрафакт.

Аннотация: данная статья посвящена некоторым проблемам параллельного импорта и защите прав объектов интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: Интеллектуальная собственность, таможенные органы, товарные знаки, исключительное право, правообладатель, уполномоченный представитель, права, гражданский оборот, параллельный импорт, международный договор, нормативно-правовые акты, объект, защита, контрафакт.

Summary: This article devoted to some problems of parallel import for the protection of pairs of intellectual property objects

Key words: Intellectual property, customs, trademarks, exclusive right, right holder, authorized agent, rights, civil turnover, parallel import, international treaty, regulations, object, protection, counterfeit

Ҳуқуқий демократик давлатчилик шаклланиб борган сари фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданияти ҳам тобора ошиб боради. Бундай шароитда фуқаролик ҳуқуқларини ҳуқуқ эгаси томонидан ўзини ўзи ҳимоя қилиш усулларини қўллаш доираси ҳам кенгайиб бориши лозим. Ўзини ўзи ҳимоя қилиш усулининг кенг қўлланилиши эса ҳуқуқни ҳимоя қилишда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ва суд томонидан аралашув заруриятини муайян жиҳатдан камайтиради [1, 18].

Айрим ҳолларда, халқаро шартнома нормалари билан миллий қонунчилик нормалари ўртасида маълум бир номувофиқликлар мавжудлиги кўзга ташланади. Амалдаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларимизни халқаро нормаларга мувофиқлаштираётган бир вақтда жаҳонда юз бераётган жараёнлар, янги концепциялар ва ёндашувларга асосланган бошқа – бошқа халқаро нормалар вужудга келиши ёки халқаро интеграцияга асосланган минтақавий актлар таъсири кучайгани, ўз навбатида, миллий қонунчилигимизни яна бир бор такомиллаштириш заруриятини келтириб чиқаради [2, 41].

Интеллектуал мулк объектларига оид халқаро актларнинг кўплиги, уларнинг мақомлари турлича эканлиги, гоҳида халқаро ташкилотлар ўз ҳужжатларини халқаро савдо ва тижорат тамойилларига кўра устиворлигини таъминлашга қаратаётгани, мамлакатимиз миллий манфаатларига мос халқаро-ҳуқуқий сиёсат олиб боришда янги ёндашувлар ахтариш, тенглик ва ўзаро ҳамкорлик асосида халқаро мажбуриятларни бажаришда ўзига хос йўللари излаш, соҳадаги мавжуд муаммоларнинг

ечимини қидириб топиш заруриятини ўртага қўяётгани мавзунинг долзарблигидан далолат беради.

Айниқса, интеллектуал мулк объектнинг маълум бир қисми ҳисобланган товар белгиси бўйича иқтисодий қўламда, яъни ташқи иқтисодий фаолият қатнашчилари ўртасида бир қатор муаммолари вазиятлар юзага келмоқда ва улар ҳамон ўз ечимни кутмоқда.

Хусусан, Ўзбекистон Республикасида интеллектуал мулк объектлари ва унинг бир қисми бўлмиш товар белгиларини ҳимоя қилиш бўйича бир қатор норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган бўлиб, улар Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси, “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Қонун ва бошқа қонуности меъёрий ҳужжатларда ўз аксини топган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 97-моддасига асосан ушбу Кодекс ва бошқа қонунларда белгиланган ҳолларда ва тартибда интеллектуал фаолиятнинг аниқ ифода этилган натижалари ҳамда юридик шахснинг бу натижаларга тенглаштирилган ўзига хос воситалари, ана шу ишлар ёки хизматларни адо этаётган жисмоний ёки юридик шахснинг маҳсулотлари (фирма номи, товар белгиси, хизмат кўрсатиш белгиси ва ҳ.к.)га нисбатан фуқаронинг ёки юридик шахснинг мутлақ ҳуқуқи эътироф этилади.

Мутлақ ҳуқуқ объекти бўлган интеллектуал фаолият натижалари ва ўзига хос воситаларидан учинчи шахслар ҳуқуқ эгасининг рухсати билангина фойдаланишлари мумкинлиги белгиланган [3].

Шунингдек, ушбу кодекснинг 1107-моддасида товар белгисидан қонунга хилоф равишда фойдаланаётган шахс қоидабузарликнинг тўхтатиши ва товар белгисининг эгасига етказилган зарарни тўлаши шарт.

Товар белгисидан қонунга хилоф равишда фойдаланаётган шахс тайёрлаб қўйилган товар белгиси тасвирларини йўқ қилиши, қонунга хилоф равишда фойдаланаётган товар белгисини ёки алмаштириб юбориш даражасида унга ўхшаш бўлган белгини товардан ёки унинг идиши ва ўровидан йўқотиши шарт.

Ушбу модданинг иккинчи қисмида белгилаб қўйилган талабларни бажаришнинг иложи бўлмаган тақдирда, тегишли товар йўқ қилиб ташланиши лозимлиги кўрсатиб ўтилган [3].

Шу билан бирга ушбу кодекснинг 1107¹-моддасида бевосита товар белгисининг эгаси томонидан ёки унинг розилиги билан фуқаролик муомаласига қонуний тарзда киритилган товарларга нисбатан товар белгисидан бошқа шахсларнинг фойдаланиши мазкур товар белгисига доир мутлақ ҳуқуқнинг бузилиши бўлмаслиги эътироф этилган [5].

Ўзбекистон Республикаси “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Қонунининг 26-моддасида бевосита товар белгисининг эгаси томонидан ёки унинг розилиги билан фуқаролик муомаласига қонуний тарзда киритилган товарларга нисбатан товар белгисидан бошқа шахсларнинг фойдаланиши мазкур товар белгисига доир мутлақ ҳуқуқнинг бузилиши бўлмайди деб кўрсатилган [6].

Таъкидлаб ўтиш жоизки, интеллектуал мулк объектлари (товар белгилари)ни ҳимоя қилишда муаммо келтириб чиқараётган ҳолат бу – товар белгисига нисбатан мутлақ ҳуқуқнинг бузилиши, яъни

ҳуқуқ эгасининг розилигисиз учинчи шахсларнинг ундан фойдаланиши.

Ташқи иқтисодий фаолият амалиётида “параллель импорт” деган атама мавжуд бўлиб, унинг тушунчаси кўплаб олимлар ва мустақил экспертлар ўртасида мунозарали бахсларни келтириб чиқармоқда. Ҳозирга қадар “параллель импорт” тушунчасига халқаро ва миллий қонунчиликда таъриф берилмаган. Лекин халқаро амалиёт ва тажриба, шунингдек унинг мазмун-моҳиятидан келиб чиқиб унга қуйидагича таъриф бериш мумкин; яъни,

“маълум бир давлат ҳудудига товар белгисини ҳуқуқ эгасининг розилигисиз олиб кириш, лекин бунда товар белгисига бўлган талаблар бузилмайди товарни алдов йўли билан ўхшатиб ясаш каби ҳолатлар бундан мустасно (контрафакт), яъни товар белгисига бўлган ҳуқуқ эгаси томонидан реализация қилинган товарларни бошқа шахсдан олиб уни давлат чегаралари орқали олиб ўтиб олди сотди операцияларини амалга ошириш”.

Мисол тариқасида оладиган бўлсак, АҚШнинг маълум бир корхонаси Ўзбекистон Республикасида унга тегишли бўлган товар белгиларини Ўзбекистон ҳудудига олиб кириш ва уни реализация қилиш бўйича ваколатини маълум бир шахс (ваколатли вакил)га тақдим этади ва ваколатли вакил товар белгисини ҳимоя қилиш мақсадида белгиланган тартибда ушбу маҳсулот (товар белгиси)ни тегишли вазирлик ва идораларда рўйхатдан ўтказиб, божхона органлари реестрига киритади. Айни пайтда АҚШ корхонаси Россия Федерациясида ҳам ушбу ҳуқуқни бошқа бир шахс (ваколатли вакил)га беради. Россиянинг ваколатли вакили ҳам товар белгисини ҳимоя қилиш чораларини кўриш мақсадида тегишли тартиб тамойилларни амалга оширади. Ўз навбатида, Ўзбекистон Республикасида фаолият юритаётган шахс (АҚШнинг товар белгисидан ваколатли вакил сифатида фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлмаган хусусий тадбиркор, ТИФ қатнашчиси ва х.к.) Россия Федерациясидаги ваколатли вакилидан белгиланган тартибда (шартнома асосида) АҚШнинг товар белгисини сотиб олади ва Ўзбекистон Республикаси ҳудудига импорт қилади.

Бундан хабар топган АҚШ товар белгисининг Ўзбекистондаги ваколатли вакили юк олиб келувчига нисбатан тегишли тартибда интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида тегишли мутасади давлат идораларига мурожаат қилади. Бунда божхона органи қонунчилик талаблари асосида юк олиб келувчининг товарларини 10 кун муддатга тўхтатиб қўйиш йўли билан чора кўради [7].

Оқибатда АҚШнинг Ўзбекистондаги ваколатли вакили товар белгиларига бўлган ҳуқуқ бузилганлиги юзасидан суд идораларига импортёр устидан шикоят арзини киритади. Божхона органлари 10 кунлик муддат ичида суд идоралари ваколатли вакилидан шикоят аризасини кўриб чиқиш учун қабул қилиб олганлиги тўғрисида тегишли ҳужжатни олса ёки, аксинча, олмаса, божхона назорати остидаги товарни тегишли режимга мувофиқ чиқариб юборади. Шундан сўнг, импортер ва интеллектуал мулк ҳуқуқ эгасининг ваколатли вакили ўртасидаги низо суд идоралари қарори асосида ҳал этилади.

Бу каби ҳолатлар суд идораларининг амалиётида Фуқаролик кодексининг 1107¹-моддаси талабалари асосида бевосита товар белгисининг эгаси томонидан

ёки унинг розилиги билан фуқаролик муомаласига қонуний тарзда киритилган товарларга нисбатан товар белгисидан бошқа шахсларнинг фойдаланиши мазкур товар белгисига доир мутлақ ҳуқуқнинг бузилиши бўлмайди деб қарорлар қабул қилиш ҳолатлари учрамоқда.

Масалан божхона органлари 2017 йил 13 декабрь куни ваколатли вакилнинг аризасига асосан МЧЖ “Bella Group” томонидан олиб кирилган алкоголь маҳсулотларини вақтинча тўхтатиб қўйган. Мазкур ҳолат юзасидан МЧЖ “Bella Group” божхона органларининг хатти-ҳаракатларидан норози бўлиб суд органларига мурожаат қилган.

2018 йил 19 апрелда Тошкент шаҳар Маъмурий ишлар бўйича Чилонзор туман суди Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 1107¹-моддасига асосланиб, МЧЖ “Bella Group” интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларни бузмаган, яъни олиб кирилган товарларда қалбакилаштириш ва товар белгиларини бузиш аломатлари мавжуд эмас деб “Bella Group” МЧЖ фойдасига қарор қабул қилган.

Суд идораларининг бу каби қарорлари интеллектуал мулк ҳуқуқ эгаси ёки унинг ваколатли вакилининг мутасадди идораларга ҳамда божхона органларига нисбатан интеллектуал мулк ҳуқуқини муҳофаза қилиш йўналишида бўлган ишончини сусайишига олиб келмоқда.

Амалиётда божхона органлари томонидан интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларни ҳимоя қилиш бўйича кўрилган чоралар асосан мутлақ ҳуқуқни ҳимоя қилиш билан боғлиқ ҳолатлар бўлиб, товар белгисини алдов йўли билан ўхшатиб ясаш ва контрафакт каби ҳуқуқбузарликни аниқлаш ҳолатлари кам учрайди.

(Маълумот учун миллий қонунчиликда “контрафакт” сўзига ҳуқуқий тушунча берилмаган бўлиб, уни аниқлаш механизми ва жавобгарлик масалалари ҳанузгача очиқ қолмоқда).

Шу боис, юк олиб келувчи (тадбиркор, хўжалик юритувчи субъектлар) божхона органлари томонидан кўрилган чоралардан норози бўлиб суд органларига мурожаат қилиш ҳолатлари кўпайиб бормоқда.

Халқаро тажрибага юзланадиган бўлсак, Хитой Халқ Республикасида халқаро ҳуқуқларнинг тугаши тамойилига амал қилиниб, унга кўра ҳуқуқ эгаси маҳсулотини ҳар қандай мамлакатда реализация қилганидан сўнг, маҳсулотга нисбатан бўлган эгалик ҳуқуқи тугайди ва маҳсулотнинг янги эгаси уни фуқаролик муомаласига, давлат чегаралари орқали олиб ўтишга ва бошқа ҳаракатларни амалга оширишга ҳақли ҳисобланади.

Россия Федерациясида эса миллий (ҳудудий) тамойилга асосланилади ва унга кўра мутлақ ҳуқуқ фақатгина маҳсулот олиб кирилган мамлакатининг фуқаролик муомаласига киритилганидан сўнг тугаганган ҳисобланади.

Мазкур тамойил амал қиладиган мамлакатларда маҳсулот чет элда релизация қилинган бўлишига қарамай, товарларни маълум бир ҳудудга импорт қилиш учун ҳуқуқ эгасининг розилиги талаб қилинади [8].

Европа Иттифоқи давлатларида “параллель импорт” интеллектуал мулк эгасининг ҳуқуқлари бузилиши деб қаралади ва бу операцияни амалга ошириш тақиқланади.

Божхона Иттифоқи давлатларида эса “параллел импорт”ни қонунийлаштириш масаласи долзарб масалага айланиб бормоқда.

Россия Федерацияда “параллель импорт”ни қонунийлаштириш бўйича бир гуруҳ қонун ижодкорлари ва мустақил экспертлар ўртасида йиллар давомида баҳс ва мунозаралар авж олиб бормоқда.

Хусусан, бир неча йиллик бахслардан сўнг, Россия Федерацияси Конституцион суди параллел импорт операцияларини амалга оширишга рухсат бериши мумкинлигини маълум қилди деб интернет тармоқларида маълумотлар тарқалган. Унга кўра, яъни алоҳида ҳолларда бренд товарларни ваколатли вакилнинг рухсатсиз мамлакат ҳудудига олиб кириш мумкинлиги айтиб ўтилган. Россия Федерациясининг Фуқаролик кодексига параллель импортга чекловлар белгиланган, бироқ Россия Федерация Конституцион судининг шарҳига кўра товар эгалари (интеллектуал мулк объектининг мутлақ ҳуқуқ эгалари) ўз ваколатларини суиистемол қилиб маҳсулот нархини ошириш ёки импортни чеклаш ҳолатларига йўл қўйса, унда унинг рухсатсиз ҳам товар олиб кириш мумкинлигига изоҳ бериб ўтди.

Параллель импортни легаллаштириш бўйича Федерал антимонополия хизмати ҳам ташаббус билан чиққан. Хусусан, 2015 йилда Федерал антимонополия хизмати санкцияларни четлаб ўтиш мақсадида доридармон, ёш болалар учун товар-маҳсулотлари ва автомобиль эҳтиёт қисмларини параллель импорт қилишни илгари сурган эди. Лекин бу таклиф Европа давлатларининг розилиги талаб этилиши сабабли таклифлигича қолиб кетган.

Бренд товар эгалари (интеллектуал мулк ҳуқуқи эгалар) Россия Федерация Конституцион судининг бу шарҳидан норози бўлишмоқда. Агар параллель импорт қонуллаштирилса, мамлакатда инвестицион жозибадорлик пасайиши, товар сифатини назорат қилиш имконияти камайиши ва бозорларда қалбаки контрафакт товарлар ортишига олиб келиши мумкинлиги қайд этилган [9]

Қозғоғистон Республикаси депутатлари ҳам параллель импортни қонунийлаштириш масаласи юзасидан музокаралар олиб боришмоқда. Қонуни ижодкорлари томонидан айрим турдаги товарларга нисбатан параллель импорт операцияларини амалга оширишга рухсат берилса, соғлом рақобат муҳитини вужудга келиши ҳамда нархлар пасайиши прогноз қилинмоқда [10]

Интеллектуал мулк объектиларини ҳимоя қилиш бу ҳар бир давлатнинг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. Сабаби, шиддаткор замон талаби, янги инновацион ғоя ва таклифларни талаб қилмоқда. Шу билан бирга, ҳар бир ҳуқуқий демократик давлат ижод ва онг маҳсулини ҳимоя қилиш учун қулай шарт-шароитлар яратиб қўйиши даркор.

Ўзбекистон Республикаси 1991 йил Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотига аъзо бўлди. Утган бу даврда Ўзбекистон бир қатор халқаро ҳужжатларга, жумладан, Саноат мулкни муҳофаза қилиш бўйича Париж Конвенцияси, Белгиларни халқаро рўйхатдан ўтказиш тўғрисидаги Мадрид битимига доир Баённома, Патент кооперацияси тўғрисидаги шартнома, Товар белгиларига доир қонунлар тўғрисидаги шартнома, Патент ҳуқуқи тўғрисидаги шартнома, Ўсимликларнинг янги навларини муҳофаза қилиш тўғрисидаги халқаро конвенция, Халқаро патент таснифи тўғрисидаги Страсбург битими каби ўттиздан ортиқ нуфузли халқаро шартнома ва битимларга қўшилиб, Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотининг фаол иштирокчисига айланди. Қолаверса, бугунги кунда

республикамиз дунёнинг 20 га яқин давлатлари билан интеллектуал мулк муҳофазаси соҳасида икки томонлама самарали ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйган.

Интеллектуал мулк объектилари бўйича халқаро миқёсда умумқабул қилинган нормалар асосида Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги ҳам имплементация қилина бошлади.

Миллий қонунчилигимизда ҳам интеллектуал мулк объектилари бўйича нормалар мустаҳкамлаб қўйилди.

Биринчи навбатда, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 42-моддасида ҳар кимга илмий ва техникавий ижод эркинлиги, маданият ютуқларидан фойдаланиш ҳуқуқи кафолатланиши ва давлат жамиятнинг маданий, илмий ва техникавий ривожланишига ғамхўрлик қилиши белгиланди.

Мамлакатимизда қатор қонун ҳужжатлар, жумладан,

“Ихтиролар, фойдали моделлар ва саноат намуналари тўғрисида”, “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”, “Селекция ютуқлари тўғрисида”, “ЭХМ учун яратилган дастурлар ва маълумотлар базаларининг ҳуқуқий ҳимояси тўғрисида”, “Интеграл микросхемалар топологияларини ҳуқуқий муҳофаза қилиш тўғрисида”, “Муаллифлик ҳуқуқлари ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида”ги қонунлари қабул қилинди.

Хулоса қилиб айтганда, халқаро бизнес кундан-кунга либераллашиб бораётган жаҳонда ва, шу жумладан Ўзбекистонда ҳам ишбилармон тадбиркорларга кенг имкониятлар яратиб берилаётган бир вақтда айрим норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар замон талабларига мос келмаётганлиги сабабли уларни қайта кўриб чиқиш ҳамда таҳлил қилиш асосида қонунчиликни модернизациялаш ва такомиллаштириш лозим бўлади.

Хусусан, халқаро амалиётдан келиб чиққан ҳолда Фуқаролик кодекснинг 1107¹- моддаси ва “Товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 26-моддасида бевосита товар белгисининг эгаси томонидан ёки унинг розилиги билан фуқаролик муомаласига қонуний тарзда киритилган сўзларига, товар белгиси ишлаб чиқарилган ҳудудда ёки олиб кирилган (импорт қилинган) ҳудудда фуқаролик муомаласига киритилган бўлса, яъни қайси ҳолатда мутлоқ ҳуқуқи бузилмаган деб ҳисобланишига аниқлик киритиш лозим.

Шунингдек, “контрафакт” ва “параллель импорт” тушунчаларини қонуний мустаҳкамлаб қўйиш ҳамда “контрафакт” маҳсулотлари бўйича жавобгарликни белгилаш, уларни аниқлаш бўйича янги услублар ишлаб чиқиш вақти келди.

Адабиётлар рўйхати:

1. Акрамходжаева З.С. Интеллектуал мулк ҳуқуқини фуқаролик ҳуқуқий ҳимоя қилишни такомиллаштириш муаммолари. Ю.ф.н.д.дисс. автореф. –Т.: ТДЮИ, 2008. – 24 б.
2. Тошев Б.Н. Халқаро ташкилотларнинг муаллифлик ҳуқуқига оид актларининг ҳуқуқий мақоми. ю. ф. д. дисс. афтореф. –Т.: ТДЮИ, 2008. –50 б.
3. <http://lex.uz/acts/1023494>
4. <http://lex.uz/acts/1023494>
5. <http://lex.uz/acts/1023494>
6. <http://lex.uz/acts/6936>

7. Маълумот учун: Божхона кодексининг 392-моддасига мувофиқ агар ҳуқуқ эгаси ёки унинг ваколатли вакили суднинг ишни судда қўриш тайинланганлиги тўғрисидаги ажримини божхона органларига тақдим этган бўлса, ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган муддат ҳуқуқ эгасининг ёки унинг ваколатли вакилининг сўровига кўра узайтирилиши, лекин қўпи билан ўн иш кунига узайтирилиши мумкин. Суднинг товарларни олиб қўйиш, хатлаш ёхуд даъвони таъминлашнинг бошқа чораларини қўллаш тўғрисидаги ажрими (қарори) ушбу модданинг иккинчи қисмида белгиланган муддатда ҳуқуқ эгаси ёки унинг ваколатли вакили томонидан тақдим этилган тақдирда, товарларни чиқариб юборишни тўхтатиб туриш суднинг ажримига (қарорига) мувофиқ амалга оширилади.

8. https://www.alta.ru/expert_opinion/59930/

9. <https://www.vedomosti.ru/economics/articles/2018/02/14/750885-granitsu-priotkrili-parallelnogo-importa>

10. expertonline.kz/a13278/

А.Эргашев,

ТДЮУ катта ўқитувчиси

ЮРИДИК ШАХСЛАРНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ТУГАТИШ БИЛАН БОҒЛИҚ МУНОСАБАТЛАРГА НИСБАТАН ҚўЛЛАНИЛАДИГАН ҲУҚУҚНИ АНИҚЛАШДА ШАХСИЙ ҚОНУННИНГ АҲАМИЯТИ

Аннотация: мазкур мақолада халқаро хусусий ҳуқуқда юридик шахсларни қайта ташкил этиш ва тугатиш билан боғлиқ жараёнларда юридик шахснинг шахсий қонунининг аҳамияти ва мазкур жараёнга нисбатан қўлланиладиган ҳуқуқни аниқлаш масалаларига тўхталиб ўтилган.

Калит сўзлар: трансгегаравий банкротлик, юридик шахснинг шахсий қонуни, қўлланиладиган ҳуқуқ, коллизия боғловчиси, ҳудудийлик усули, универсаллик усули, асосий манфаатлар маркази, қарздорнинг асосий фаолият юритиш жойи.

Аннотация: в данной статье рассматриваются вопросы, связанные со значением личного закона юридического лица при реорганизации и ликвидации деятельности юридического лица в международном частном праве и определение применимого права.

Ключевые слова: трансграничное банкротство, личный закон юридического лица, применимое право, коллизия привязка, территориальный метод, метод универсальности, центр основных интересов, основное место деятельности должника.

Annotation: This article discusses the issues associated with the value of the personal law of a entity under compulsory winding-up of the legal entity (cross-border bankruptcy) in private international law and the determination of the applicable law.

Key words: cross-border bankruptcy, personal law of a legal entity, applicable law, collisional linking, the method of territoriality, the method of the universality, center of main interests, the debtor's principal place of activity.

Миллий ҳуқуқни қўллаш амалиёти таҳлили ҳамда ҳуқуқи ва иқтисоди ривожланган мамлакатларнинг халқаро хусусий ҳуқуққа оид қонунчилик тажрибасини ўрганиш Ўзбекистон халқаро хусусий ҳуқуқ қонуничилигида юридик шахслар ҳуқуқий мақомини белгилаш ва юридик шахсларни тугатиш билан боғлиқ қонунчиликни такомиллаштиришни долзарб масала сифатида кун тартибига қўймоқда. Халқаро хусусий ҳуқуқда миллий қонунчилик ва амалиётда бўлгани сингари юридик шахсларни тугатишнинг икки хил усули мавжуд бўлиб, улар ихтиёрий ва мажбурий тартибда тугатишдан иборатдир. Биз қуйида халқаро хусусий ҳуқуқда юридик шахсларни мажбурий тугатиш (трансгегаравий банкротлик) билан боғлиқ жараёнларда юридик шахс шахсий қонунининг аҳамияти ва мазкур жараёнга нисбатан қўлланиладиган ҳуқуқни аниқлаш масалаларига тўхталиб ўтамыз.

Трансгегаравий банкротлик билан боғлиқ муносабатларни кўриб ҳал қилишда юридик шахсларнинг қайси давлатга тегишли эканлиги (миллати, шахсий қонуни)ни аниқлаш муҳим аҳамият касб этади. Чунки юридик шахсни ташкил этиш, қайта тузиш ва унинг фаолиятини тугатиш тартиби, уларни амалга ошириш шартлари ва пайтлари, шунингдек юридик оқибатлар шахсий қонунига асосланади.